

Türkiye’de Temettuat Çalışmaları

Said ÖZTÜRK*

Giriş

OSMANLI’NIN BIRAKTIĞI MİRAS çağımız insanında büyük ilgi uyandırmaktadır. Bu sebeple Osmanlı araştırmaları gerek ülkemizde gerekse dış dünyada her gün gelişerek büyümektedir.

Osmanlı araştırmalarına kaynaklık eden en büyük memba şüphesiz Osmanlı Arşivi’dir. Milyonlarla ifade edilen belgeler okuyucu önüne geldikçe Osmanlı araştırmaları yeni ufuklara doğru yol almaktadır.

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü’ne bağlı Osmanlı Arşivi 1986 yılında başlayan yeniden yapılanma ile kadim asırların zenginliklerini Osmanlı araştırmacısı ile mebzul şekilde buluşturdu. Bu süreç içerisinde Tanzimat’ın ilanını müteakip yapılan vergi sayım defterleri de gün yüzüne çıktı.

Tanzimat’ın üç ayağı vardı. Bunlar hak ve hürriyetlerin bahşedilmesi, can ve mal emniyeti ve maliyenin yeniden bir düzene girmesi idi. Üzerinde en fazla söz edilen hak ve hürriyetler idiyse de Tanzimat uygulayıcılarının asıl hedefi yeni bir vergi reformuna imza atmak idi. Devrin şahidi birçok belge, vergi meselesinin daha “ehem” olduğunu hep vurgulamaktadır.

Yeni bir vergi düzenlemesine gidilmesi beraberinde vergi kaynaklarının yeniden tespitini de gündeme getirmiş ve Tanzimat’ın cari olduğu bölgelerde sayımlar yapılmıştır. Adına “**Emlak ve Arazi ve Hayvanat ve Temettuat**” sayımları denilen bu sayımlar sonucu yirmi bine yaklaşan defter serileri oluşmuştur. 9 katalog halinde Osmanlı Arşivi’nde araştırmaya açılan defter sayısı 17.747’dir. Buna Maliyeden Müdevver ve Kepeci Tasnifi’nde yer alan Temettuat Defterlerini de eklediğimizde bu sayı yükselmektedir.

* Doç. Dr., İktisat Tarihçisi.

Osmanlı Arşivi'nde 1988 yılında okuyucu ile buluşma imkânına kavuşan bu devasa yekuna sahip defterler Osmanlı sosyal ve ekonomik tarihçileri için de yeni araştırma alanları meydana getirdi. Defterlerin sahip olduğu muhteva ve zenginlik, 19. yüzyılın Osmanlı taşrasının en geniş bir profilini sunma imkânı vermiştir.¹

Hane esası üzerine yapılan bu sayımlarda yer alan bilgiler nihai olarak dört grupta toplanabilir;

- 1- Mükellef kişilik bilgileri: a) Hane sahibinin ismi, b) unvanı ve mesleği.
- 2- Menkul ve gayrimenkul servet: a) Mükellefin sahip olduğu veya tasarrufunda bulunan ekili veya nadasa bırakılmış tarlanın, bahçenin, bağ ve çayırın dönüm olarak miktarı. Ayrıca kira ile tutulan ya da kiraya verilen toprakların dönüm olarak miktarı ve kimden kiralandığı ya da kime kiraya verildiği. b) Hane sahibinin küçük ve büyükbaş hayvanlarının cins ve miktarı. c) Değirmen, dükkan, boyahane, debbağhane, kışlak vb. gayrimenkul servetin sayısı ve birim büyüklüğü.
- 3- Gelirler: a) Mükellefin sahip olduğu veya tasarrufunda bulunan yukarıda sayılan her bir menkul veya gayrimenkul servetin bir yıl içinde sağladığı hasılat veya kira geliri. b) Hane reisinin ve diğer hane üyelerinin esnaflık, ticaret veya emek faaliyetlerinden sağladığı gelirler.
- 4- Vergi ödemeleri: a) Bir yıl içinde mükellef hane reisi tarafından ödenen bir tür gelir vergisi olan "vergü-yi mahsusa"nın kuruluş olarak miktarı. b) Gayr-ı müslim hane reisinin ve diğer aile üyelerinin ödemekle yükümlü olduğu cizyenin a'lâ, evsat, ednâ olarak türü ve sayısı. c) Aynen ödenen aşar vergisinin ürün olarak nevi, miktarı ve para olarak karşılığı. d) Nakden ödenen aşar ve rüsumun para olarak değeri.²

Hicri 1256 ve 1261 Tarihli Sayım

Tahrir konusunda Tanzimat'ın ilanından bir yıl önce de bazı çalışmalar yapılmış ve bu çalışmalar Tanzimat uygulamasına öncü olmuştur.³

1 Defterlerin muhteva ve önemi hakkında bkz. Said Öztürk, "Temettuat Tahrirleri", *Akademik Araştırmalar Dergisi Osmanlı Özel Sayısı*, İstanbul 2000.

2 Tevfik Güran, "19. Yüzyıl Temettuat Tahrirleri", *Osmanlı Devleti'nde Bilgi ve İstatistik*, Ankara 2000, s. 77-78.

3 *Tarih-i Lütfi*, c. 5, Dersaadet 1302, s. 122-123.

Muhassılların görev ve sorumluluklarına ilişkin Meclis-i Vâlâ tarafından 25 Ocak 1840 tarihinde bir Ta’limat-ı Seniyye düzenlenmiştir. Bu talimatın dördüncü bendi tahrir usûlü ile ilgilidir.⁴

Bu talimatta yer alan bilgilere göre muhassıllar yanlarında biri mal katibi, diğeri emlak ve nüfus katibi olmak üzere iki yardımcı ile birlikte görev yapacaklar idi. İhtiyaç zuhurunda kendilerine yardımcı başka eleman alma yetkileri de tanınıyordu. Ayrıca muhassıllar Tanzimat’ın taşrada tanıtılmasında aktif rol oynayacaklardı.⁵

Tahrir yaparken herkesin isim ve şöhreti, sahip oldukları bütün mal varlıkları, ne kadar emlak ve arazisi olduğu ve ayrıca ne kadarının ekildiği veya nadasa bırakıldığı, bağ ve bostanı, her türlü hayvanı, tüccar ve esnafın bir senede tahminî olarak ne kadar ticaret ve geliri olacağı incelenerek tahriri yapılacak ve bunların yıllık gelirleri ve bu gelir üzerinden tahsili istenen vergi tespit edilecek idi.

Muhassıllar denetiminde 1256 tarihinde başlayan ve devam eden sayımlar ile verginin, adil ölçüler içerisinde tarh ve tahsili mümkün olamamıştır. Sayımlarda yolsuzluklar ve uygunsuzluklar görülmüş ve bu sebeple tutulan sözkonusu defterler itibara şayan görülmemiştir.⁶

Verginin tadil ve tesviyesi ancak müslim ve gayrimüslim bütün tebanın “hal ve kudret ve temettu ve ticaretlerinin” layığıyla bilinmesine bağlı görülmüş ve bu sebeple hakkaniyet üzere yeniden bir tahrir yapılması kararlaştırılmıştır.

1261 tarihli sayımı öncekinden ayıran en önemli husus kişinin sahip olduğu menkul ve gayrimenkul mallarının 1260 yılı gerçek geliri ile 1261 yılı tahminî gelirinin verilmesidir. Daha önceki sayımda sahip olunan menkul ve gayrimenkul malların kıymetleri veriliyordu.⁷

Temettuat defterlerinde vergi mükellefinin defterlere kaydediliş biçimine göre iki farklı metot görülür. Tahrirlerin ilk dönemini kapsayan 1256 tarihli Temettuat Defterleri’nin bir kısmında kişinin sahip olduğu mal varlıkları bazen öbek öbek yazılmakta ve gayrimenkuller içerisinde özellikle haneler hakkında mesela tek katlı veya çok katlı (tahtani/fevkani) olduğu, kaç odalı olduğu gibi ayrıntılara girilmektedir.

4 BA, Hatt-ı Hümayun, nr. 59150; Meclis-i Tanzimat Defteri, nr. 30, s. 7-8; Kepeci, nr. 60/7, s. 3; Abdurrahman Vefik, *Tekâlif Kavâidi*, c. 2, s. 13-15

5 BA, Kepeci, nr. 60/7, s. 12; Tevfik Güran, “19. Yüzyıl Temettuat Tahrirleri”, *Osmanlı Devleti’nde Bilgi ve İstatistik*, Ankara 2000, s. 76.

6 BA, İrade Mesâil-i Mühimme, nr. 58/5.

7 Geniş bilgi için bkz. Said Öztürk, “Temettuat Tahrirleri”, s. ...

Bazı defterlerde ise menkul ve gayrimenkuller ile alakalı ayrıntılara yer verilmemiştir. Farklı bu iki yöntem tahriri yürüten muhassıl, katip ve diğer görevlilerden kaynaklanmaktadır. Bu sayımda gayrimenkullerin kıymetleri altlarına yazılmıştır. Numune defter bu şekilde düzenlenmiş ve uygulama da bu vecihledir.⁸

1261 sayımında ise kıymet çıkarılarak yerine hasılat-ı senevisi yani yıllık geliri yazılacaktır. Yine dikkati çeken bir diğer nokta 1256 tarihli defterlerin bir kısmında vergi mükellefinin yaşı, vasıfları yani ak sakallı, siyah sakallı, orta boylu, uzun boylu gibi özellikleri ve çocuklarının durumu verilmektedir. Mesela Söğüt Temettuat Defterleri böyledir.⁹ Yozgat defterinde ise mükelleflerin yaşı ve emlakın ayrıntılı özellikleri verilmemiştir. 1256 sayımı için örnek olarak hazırlanan defterde bu hususların belirtilmesi üzerinde durulmuştur.¹⁰

Defterlerin çoğu tek sütun üzerine tanzim edilmiştir. Pek az da olsa zaman zaman çift sütun üzerine tanzim edilen defterlere de rastlanılmaktadır. 1296 no'lu Yörükân-ı Ankara Defteri bu tarzda tutulan defterlerden biridir. 1256 tarihli Antalya'ya tabi Kızılkaya kazası defteri ise vergi mükellefinin sahip olduğu malları satır satır ve alt alta kaydetmektedir.¹¹ Mesela;

Hane   Numro
2   3

Bir senede vergisi	İcmal	Temettuatı	Emvâli	
00200	00000	00000	03000	Tarla dönüm 10000, Fi 3
00000	00000	1000	00000	Tarlay-ı mezkûreye zer' eylediği hinta dönüm 50
00000	00000	00000	00000	Tarlay-ı mezkurun natası dönüm 150
00000	00000	00000	00000	Tarlay-ı mezkûrun hâfi kalanı dönüm 800 1000
00000	00000	70	100	Kuzulu koyun aded 2 Fi 30 kıymet 60, temettuat 50, boz koyun aded 2 Fi 20 kıymet 40, temettuat 20

8 BA, Cevdet Dahiliye, nr. 1477; ML.VRD.TMT, nr. 17534; İrade Mesâil-i Mühimme, nr. 47/ 5, 6. Bu konuda ortaya çıkan bir problem için bkz. BA, Kepeci, nr. 60/7, s. 46. Kayseri temettuat defterleri için bkz. *Kayseri Temettuat Defteri I-III*, Yayına hazırlayan: İsmet Demir, Kayseri 1998-1999.

9 BA, ML-VRD. TMT, nr. 9297, 9298, 9295, s. 7.

10 BA, ML.VRD.TMT, nr. 17534.

11 BA, ML-VRD. TMT, nr. 10232, s. 63.

Ortaboylu kara sakallı Mustafa emlak ve sâiresi

1256 sayımında defterlerin başında defterin nereye ait olduğuna dair zaman zaman geniş bilgilere yer verilmektedir. Antalya Kızılkaya kazası köylerine ait defterin başındaki açıklama şöyledir;

“Bu def’a Tanzimat-ı Hayriye usûlünce müceddeden tahrirlerine irade-i şahâne ta’alluk eden kazalardan Teke sancağında Antalya’ya tâbi Kızılkaya kazasının kurâlarından Bademağacı’nda kâin ahâlilerinin emlak ve arazi kıymet-i hakikiyelerini mübeyyin defteridir.”¹²

Aynı tarihli Yozgat merkeze ait defterin başında;

“Bu def’a Tanzimat-ı Hayriye usûlünce müceddeden tahrirlerine irade-i seniyye-i şahâne ta’alluk eden Bozok sancağında kâin Kızılkoca kazasının nefsi-i kasabası olan Yozgad’da vâki mahallâtın emlak ve arazisi ve kıymet-i hakikiyelerini mübeyyin defteridir.”¹³

Bu genel başlıktan sonra köy veya mahalle ismi başlık şeklinde yazılmakta ve bu başlığın altına şahıslar tek tek mal varlıklarıyla beraber tâtâd edilmektedir. Kişinin vergisi yoksa bu durum “Kazay-ı mezbûrın naibi olduğundan vergüsü olmadığı, yetim olduğundan salyânesi olmadığı” gibi gerekçelerle belirtilmektedir.¹⁴ Aslında bu defterlerde bir standart yazım şekli görülmemektedir. Mesela Söğüt ve Kızılkaya defterleri birbirinden farklı yazım kaideleri uygulanan defterlerdir.

1256 sayımında hayvanların da kıymetleri verilmişken 1261 sayımında sadece yıllık gelirleri verilmiştir.

Burada mükellefin isim ve şöhreti yazılırken 1256 tarihli yazımda kullanılan uzun boylu siyah sakallı gibi tanımlamalara umumiyetle yer verilmiştir.¹⁵

Temettuat tahrirlerinde şahsın bizatihi oturduğu ev, esnafın mesleğini icra ettiği dükkan, sahip olunan paralar, ev eşyaları, sınai ve ticari işletme-

12 BA, ML-VRD. TMT, nr. 10232, s. 2.

13 BA, ML-VRD. TMT, nr. 17504, s. 2.

14 BA, ML-VRD. TMT, nr. 10232.

15 1261 tarihli Bergama defterlerinde bu tür tanımlamalar görülmektedir. Bkz. Müzeyyen Gazez, “Hicri 1260-1261 (1844-1845) Tarihli Bergama Temettuat Defterlerine Göre Bergama’nın 19. Yüzyılda Durumu”, *Bergama Yakın Tarihi, (Bildiriler-Tartışmalar)*, 9 Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, ts. s. 71’den aktaran Nuri Adıyeye, *agm*, s. 771.

lerdeki araçlar ve ticari stoklar kaydedilmemiştir. Ayrıca borçlar ve alacaklar da sayımın dışında tutulmuştur.¹⁶

1256 tarihli sayımdan muhassıllar sorumlu olması itibariyle defterlerin sonunda muhassıllık, müftü, mal ve emlak katipleri, meclis azâları ve naibin mührü bulunuyordu. 1261 tarihli defterler ise müslüman kesim için imam, muhtar-ı evvel ve sâni, gayrimüslim kesimler için kocabaşı ve pazların mühürleri veya mühür yerine bende rumuzu yazılarak defter hitama ermektedir.

Son olarak "Mecmû'undan merkûmın bir senede tahmînen temettu'ı" denildikten sonra bu ibarenin altına kişinin mesleği varsa bundan elde edilen geliri ve diğer gelir toplamı alt alta yazılarak bir vergi mükellefinin genel kazancını ifade eden toplam yapılmaktadır. Hane gelirlerinin toplamı bazen yazılmamıştır.¹⁷ 1256 sayımında ise müfredatı ve kıymetleri verilen menkul ve gayrimenkulün nihai olarak emlak kıymeti ve hayvanların kıymeti ayrı ayrı toplanmakta ve bunlardan hasıl olan temettu ve bu temettua bağlı olarak senelik vergi miktarı yazılmaktadır.¹⁸

Defterlerin Bölgesel Dağılımı

Temettuat Defterleri, asıl itibariyle Osmanlı Arşivi'nde 1988 yılında araştırmacılara açılan 9 katalog içinde 17.747 defterden oluşmaktadır. Maliyeden Müdevver ve Kepeci tasnifi içerisinde rastlanan defterler ise pek azdır. Tanzimat ülkenin bütününde uygulanmadığından Temettuat Defterleri de Tanzimat'ın cari olduğu bölgeleri kapsamaktadır. Bu bölgeler şunlardır; Ankara, Aydın, Bolu, Cezayir-i Bahr-i Sefid, Edirne, Erzurum, Hüdavendigâr, Konya, Niş, Rumeli, Selanik, Silistre, Üsküb, Vidin.

Osmanlı Arşivi'nde araştırmacılara sunulan Temettuat Defterleri kataloglarında yer alan eyalet ve kazalar aşağıdaki tabloda görülmektedir. Defterlerin çoğu yeni sayımı kapsadığından tarih 1261 verilmiştir. Bu defterler içinde 1256 tarihli defterler az da olsa bulunmaktadır.

Temettuat Defterleri'nin tasnif ve kataloglanması o tarihteki idari tasimat dikkate alınarak yapılmıştır. Her eyalet kendi içinde alfabetik olarak kazalara ayrılmış, tasnifi yapılan defterlere sıra numarası verilmiş ve defterlerin özetleri kataloglara işlenmiştir. Aynı mahalle veya köye ait defterlerin aslı ve suretleri tek numarada toplanarak kendi içinde "a, b, c" harfleri ile gösterilmiştir. Her katalogta geçen kazaların listesi katalogun başın-

¹⁶ Tefik Güran, "19. Yüzyıl Temettuat Tahrirleri", s. 80.

¹⁷ Nuri Adıyeko, *agm*, s. 783.

¹⁸ BA, Cevdet Dahiliye, nr. 1477.

da verilmiştir. Farklı kataloglarda aynı eyalet ve diğer küçük yerleşim birimlerine ait defterler bulunmaktadır.

Temettuat Defterleri Osmanlı Arşivi’nde ML.VRD.TMT harfleri ile kodlanmıştır. Araştırmacılar ya bu kod ile ya da Temettuat Defterleri adı ile defterin numarasını yazarak isteyebilmektedirler. Maliyede Müdevver ve Kepeci tasnifinde yer alan sınırlı sayıdaki defterler ise tasnifin adı ve istenilen defterin numarası fişe yazılarak istenmektedir.¹⁹ (Tablo 2)

Tablo 2: Osmanlı Arşivi’nde ML.VRD.TMT Fonunda Bulunan Temettuat Defterleri’nin Bölgesel Dağılımı*

Katalog No	Eyalet-Kaza Adı	Tarihi	Defter Adedi
1	ANKARA Eyaleti: Ankara merkez, Ayaş, Bâlâ, Beypazarı, Çorum, Çubukâbâd, Dinekkesini, Çankırı, Günyüzü, Haymanateyn, İskilip, Kalecik, Keskin-Kalecik, Karacaviran, Karahisar-ı Timurlu, Kargı, Kırşehir, Koçhisar, Konur, Kurşunlu, Kurupazar-ı Nallu, Melat, Mucur, Murtazaâbâd, Nallu, Nallıhan, Nevâhi, Osmancık, Öküz, Peçurra, Rum, Saz, Süleymanlı-yı Kebir, Şabanözü, Şorba, Tabanlı, Toht, Tosya, Yabanâbâd, Yörükân, Zîr kazaları.	1260-61 (1844-45)	1961
	AYDIN Eyaleti: Alaşehir, Amasya, Atça, Atala, Ayasluğ, Karapınar nahiyesi, Balyanbolu, Barnaz, Bayındır, Bergama, Birgi, Bodrum, Bozdoğan, Bozöyük, Buldan, Çardaklı, Çine, Dadya, Dağ Marmarası, Dallica, Demirci, Denizli, Döğer, Erbar, Eskihisar, Eşen, Eşme, Ezine-i Lazkiye, Foçateyn, Granis (Kranis), Gökâbâd, Gököyük, Gördes, Güzelhisar-ı Aydın kazaları.		
2	AYDIN Eyaleti: Güzelhisar-ı Aydın, Honaz, Ilica, İnay, İnce, İnegöl, İzmir, Karacaâbâd, Karacasu, Karahid, Karpuzlu, Kayacık, Gelembe, Kilas, Kerme, Kırkağaç, Kuru, Kozak, Köşk, Köyceğiz, Kuyucak, Küre, Mandalyat, Manisa, Marmara, Mekri, Mendehora, Menemen, Messevli, Muğla, Nazilli, Nif, Ödemiş, Seralos, Sarayköy, Sart, Sarun, Selendi, Serge, Subice, Soma, Sultanhisar, Şahme, Taraça, Tatarlı, Tavas, Tire, Tokmak, Turgutlu, Ula, Uşak, Üzümlü, Vadiye, Yabandere, Yenipazar, Yenişehir, Yerkesiği, Atça, Birgi, Bayındır, Bodrum Sahası, Bozöyük kazaları.	1260-61 (1844-45)	2005

¹⁹ Mustafa Serin, “Osmanlı Arşivinde Bulunan Temettuat Defterleri”, *Başbakanlık I. Milli Arşiv Şurası 20-21 Nisan 1998*, Ankara 1998, s. 717 vd.

* Tablo Mustafa Serin’in “Osmanlı Arşivinde Bulunan Temettuat Defterleri” adlı tebliğinden alınmıştır.

Katalog No	Eyalet-Kaza Adı	Tarihi	Defter Adedi
	BOLU Eyaleti: Adapazarı-Sapanca, Ağaçlı, Akâbâd, Akçaşehir, Akkaya, Aksar, Aktaş, Amasra, Araç, Ayandon, Akyazı ma'a Hendek, Akyörük, Azdavay, Bartın, Beşdivan, Beykoz, Bolu, Boyabâd, Boyalı, Cide, Çağa, Çanlı, Çarşamba, Çeklene, Daday, Devrek, Devrekani, Dirgene, Dodurga, Dörtdivan, Durağan, Düzce, Eflani, Ereğli, Gebze, Gerece, Gerze, Geyve, Ginolu, Gökçeağaç, Göl, Göl pazarı, Gümüşâbâd, Hendek, Hisarönü, Hoşalay, İbsafi, İnebolu, İstefan, İzmid, Kandıra kazaları.		
3	BOLU Eyaleti: Karamürsel, Karasu, Kartal, Kastamonu, Kaymas, Kıbrısçık, Kızılbel, Kicinis, Köni, Korukavak, Küre-i Hadid, Küre-i Nuhas, Mengen, Mergüze, Mudurnu, Ova, Pavli, Pazarcık, Perşembe, Safranbolu, Sapanca ma'a Adapazarı, Saray, Sarıçayır, Sirt, Sinop, Samako-Alaplı, Sorgun, Şehabeddin, Şeyhler, Şile, Yenice-i Taraklu, Taşköprü, Tefen, Tuzla, Ulak, Ulus, Ünye, Üskübi, Viranşehir, Yalakabad, Yenice, Yılanlıca, Yörük, Zâri, Zerzene kazaları. Bolu eyaletinin sonradan çıkan defterleri.	1260-61 (1844-45)	1862
	CEZÂYİR-İ BAHR-İ SEFİD Eyaleti: Balya, Bayramiç, Biga, Çan, Kal'a-i Sultaniye, Lapseki, Rodos, Sultanhisar kazaları.		
	EDİRNE Eyaleti: Ahyolu, Akçakızanlık, Babaeski (Baba-yı Atik), Bergos, Cisir-i Ergene, Cisir-i Mustafa Paşa, Çırpan, Çirmen, Çorlu, Dimetoka, Edirne (Ada, Çöke, Manastır, Merkez, Üsküdar nahiyeleri), Filibe, Kızılağaç-Hatunili, Hasköy, Hayrabolu, İnöz, Kırkağaç, Kırkkilise, Kızanlık, Kızılağaç, Misivri, Midye, Pınarhisar, Saray-Vize kazaları.		
4	EDİRNE Eyaleti: (Silivri, Pazarcık (Tatarpazarı), Tekfurdağı, Uzuncaâbâd-ı Hasköy, Vize, Zağra-yı Atik, Zağra-yı Cedid kazaları. Edirne eyaletine ek kazalar.	1260-61 (1844-45)	1402
	ERZURUM Eyaleti: Bayburd, Erzurum, Erzurum Ovası, Pasin-i Ulya, Şiran kazaları.		
	HÜDAVENDİGÂR Eyaleti: Adrenos, Baklan, Balıkesir, Balya, Banaz, Bigadiç, Bilecik, Bursa, Çal, Çay, Çölâbad, Dağardı, Danişmendli, Dazkırı kazaları.		

Katalog No	Eyalet-Kaza Adı	Tarihi	Defter Adedi
5	HÜDAVENDİGÂR Eyaleti (Domaniç, Edincik-Aydincık, Eğrigöz, Es-kişehir, Gediz, Gemlik, Geyikler, Gökçedağ, Gölpazarı, Gönen, Göynük, Harmancık, İnegöl-i Bursa, İnönü, İvrindi, İznik, Karacasu, Karacaşehir, Karahisar-ı Nallı, Karamık, Kepsut, Kete, Kirmasti, Kula, Kütahya (Altuntaş, Armudili, Etrafşehir, Gireği, Gümüş, Tavşanlı, Ulugöyük, Virancık nahiyeleri), Lefke, Meydan, Mihaliç, Mihalgazi, Mudanya kazaları.	1260-61 (1844-45)	1936
6	HÜDAVENDİGÂR Eyaleti: Nevahi-i Barçın, Pazarcık, Seferhisar, Seyyidgazi, Sındırgı, Simav, Soma, Söğüt, Şeyhlü, Şuhut, Turgutlu, Tuzlacık, Uşak, Yarhisar, Yenişehir-i Bursa kazaları. KONYA Eyaleti: Avşar, Ağulu, Ağlasun, Ağroz, Akşehir, Anamur, Andırgı, Antalya, Argıdhani, Barla, Belviran, Beşkonak, Beyşehir, Bozkır, Bozulus, Bucak, Burdur, Doğanhisar, Eğridir, Elmalı, Ereğli, Ermenek, Falkana, Finike, Feriştözü, Gaferiyad, Göçü, Gölhisar, Gülnar, Hadim, Havran, Ilgın, İçel, Isparta, İrle ve Yarca, İshaklı, Kadınhanı, Kalkan, Kalkanlı, Karaağaç, Karabeşöz, Kaş, Karapınar, Karataş, Keçiborlu, Kemerhamid, Kırılı, Kızilkaya, Konya, Kuşaklı, Kütan, Larendi, Muradca (Eskiil), Mut, Nevahi, Saidili, Sankavak, Selendi, Serik, Seydişehir, Silifke, Sinanlı, Tefenni, Teke, Turgud, Ulu- borlu, Yalvaç kazaları. NiŞ Eyaleti: Berkofça, Dobnice, İhtiman, İznebolu, Şehirköy, Köstendil, Kurşunlu, Leskofça kazaları.	1260-61 (1844-45)	2243
7	NiŞ Eyaleti: Niş, Samakov, Şehirköy, Ürgüp kazaları. RUMELİ Eyaleti: Bihleşte, Çarşamba, Ezine-i Kazdağı, Filorina, Görice, Horpeşte, İştıp, Kesriye, Kırçova, Gilan, Kolonye, Köprülü, Manastır, Naslıç, Pırlepe, Pespere, Radovişte, Serfice, Tikveş, Opar, İsterova kazaları. SELANİK Eyaleti: Selanik, Tırhala, Vodine kazaları. SİLİSTRE Eyaleti: Aydos, Eski Cuma, Hacıoğlupazarı, Hezargrad, Hırsova, Kırçova, Kozluca, Köstendil, Köstence, Maçın, Mankalya, Osmanpazarı, Prevadi, Rusçuk, Ruskasrı, Silistre, Şumnu, Tırnova, Tolca, Umurfakı, Varna, Prizren, Yenipazar kazaları. SİVAS Eyaleti: Akdağ, Amasya, Artukâbâd, Ballu, Boğazlıyan kazaları.	1260-61 (1844-45)	2015

Katalog No	Eyalet-Kaza Adı	Tarihi	Defter Adedi
8	SİVAS Eyaleti: Budaközü, Danişmendli, Darende, Divriği, Emlak, Erbaa, Aşudi, Eyrek, Ezinepazar, Gedikçubuk, Geldigelen, Gümüş, Gümüşhacıköyü, Gürün, Hafik, Havza, Hüseyinâbâd, İlbeyli, İnallu, Kangal, Karahisar-ı Behramşah, Karaguş, Karakaya, Kayseri, Kazabad, Kelinkiras, Kelmugad (Yıldızeli), Kızilkoca, Kızilkümbet, Köprü, Ladik, Mecitözü, Merzifon, Niksar, Ortapazar, Selmanlı, Sorgun, Sivas, Sivasili, Süleymanlı, Şarkpare, Taşâbâd, Toht, Tokat, Tono, Tozanlı, Turhal, Varay, Yahyalı, Yıldızeli, Yozgat, Yüzdepare, Zaltın (Zeytunâbâd), Zeytun ve Zile kazaları.	1260-61 (1844-45)	1886
9	ÜSKÜP Eyaleti: Eğridere, İvranya, Kalkandelen, Geylan, Koçana, Kumanova, Priştine, Üskup ve Vilçitrın kazaları.	1260-61 (1844-45)	2432
	VIDİN Eyaleti: Belgradcık, İvraca, Lofça, Lom, Niğbolu, Plevne, Rahova, Servi, Vidin ve Ziştovi kazaları.		
	EK: tasnif esnasında bağlı olduğu yerler tespit edilemeyen muhtelif mahalleler, köyler ve ek kazalar.		

Ülkemizde ve bilim aleminde bu defterleri ilk defa Prof. Dr. Tevfik Güran kullandı. Güran, daha Temettuat katalogları açılmadan önce Kepeci tasnifinde bulunan sınırlı sayıda defterlerden istifade ederek kaleme aldığı makalelerle bu zengin bilgi kaynağını tanıttı. Daha sonra yayınladığı makalelerle de Temettuat araştırmacılarını uyardı ve yol haritasını çizdi. Dikkat edilmesi gereken konulara işaret etti.

Güran, yaptığı çalışmalarla Osmanlı tarih araştırmacısının dikkatlerini bu zengin bilgi kaynağına çekmeyi başardı ve son on yıl içerisinde çok sayıda araştırmaya öncülük ve kaynaklık etti.

Tevfik Güran'ın açtığı çığır her geçen gün büyüdü. Temettuat defterleri kullanılarak çok sayıda bilimsel çalışma yapıldı ve bu çalışmalar gün geçtikçe yoğunlaşarak devam etmektedir.

Öncü Çalışmalar

- 1- Tevfik Güran, "Ondokuzuncu Yüzyıl Ortalarında Ödemiş Kasabası'nın Sosyo-Ekonomik Özellikleri", *IÜİE, Ord. Prof. Dr. Ömer Lütfi Barkan'a Armağan Özel Sayısı*, İstanbul 1985.

Tevfik Güran bu makalesinde küçük bir Anadolu kasabasının 19. yüzyıl ortalarında sosyo-ekonomik özelliklerini incelemiştir. Bu çalışma ilk defa Temettuat tahrirleri kullanılarak yapılan bir çalışmadır.

- 2- Tevfik Güran, “Osmanlı İmparatorluğunda Ondokuzuncu Yüzyıl Ortasında Bir Kırsal Bölgede Ekonomik ve Sosyal Yapı: Filibe Sancağı’nın Koyuntepe Nahiyesi’ne Bağlı Dokuz Köy Üzerine Yapılmış Bir Karşılaştırma Çalışması”, *19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı*, İstanbul 1998.

Tevfik Güran bu makalesini Sofya’da düzenlenen bir sempozyuma tebliğ olarak sunmuş ve yine Temettuat verilerinden hareketle çalışmasını yapmıştır. Güran bu tebliği Sofya’da Fransızca olarak sunmuş, tebliğin daha sonra Türkçe tercümesi yayınlanmıştır.

- 3- Tevfik Güran, “Osmanlı Tarım Ekonomisi, 1840-1910”, *İÜİF Türk İktisat ve İçtimaiyat Tarihi Araştırmaları Merkezi, Türk İktisat Tarihi Yıllığı*, Yıl 1987, Sayı 1, İstanbul 1988.

Tevfik Güran bu çalışmasında Temettuat Defterleri’ndeki verilerden hareketle Osmanlı tarım işletmelerinin büyüklükleri, sermaye donatımları konusunda çıkarımlarda bulunmuştur. Güran’ın bu makalesi daha sonra *19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı* adlı eserinde tekrar yayınlanmıştır.

- 4- Tevfik Güran, “Ziraî Politika ve Ziraatte Gelişmeler, 1839-1876”, *150. Yılında Tanzimat*, Ankara 1992.

Güran bu çalışmasında Osmanlı tarım işletmelerinin büyüklüğü konusunda Temettuat Defterleri’ne müracaat etmiştir.

- 5- Tevfik Güran, “19. Yüzyıl Temettuat Tahrirleri”, *Osmanlı Devleti’nde Bilgi ve İstatistik*, Ankara 2000.

Tevfik Güran bu çalışmasında Temettuat tahrirleri üzerinde ilmî çalışma yapacakları uyarmakta, bu verilerin güvenilirlik meselesini sorgulamaktadır.

- 6- Mübahat Kütükoğlu, “Osmanlı Sosyal ve İktisadi Tarihi Kaynaklarından Temettuat Defterleri”, *Bellekten*, LIX/225 (1995).

Mübahat Kütükoğlu erken sayılacak bir tarihte yayınladığı bu makalesiyle Temettuat Defterleri’nin bir tanıtımını yapmış, örnekler sunmuştur.

- 7- Said Öztürk, *Tanzimat Döneminde Bir Anadolu Şehri Bilecik*, İstanbul 1996.

Said Öztürk 1994-1995 yılında hazırlayıp 1996 yılında basımı gerçekleşen bu eserinde Bilecik köyleri ve şehir merkezindeki mahallelere

ait Temettuat Defterleri'ndeki verileri kullanarak Bilecik'in Tanzimat döneminde sosyal ve ekonomik yapısını incelemiştir. Düzenlediği tablolarla Temettuat verilerinin kullanım alanlarını göstermiştir.

- 8- Said Öztürk, "XIX. Yüzyılda Söğüt'ün Sosyo-Ekonomik Yapısı", *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, Ekim 1995, sayı 106.

Said Öztürk bu çalışmasında Hicri 1256 tarihli ilk Temettuat sayım defterlerindeki verileri kullanmıştır. Söğüt'ün bu yıllarda yapılan sayımında daha sonra (1261 sayımı) yapılan sayımlarda olmayan bir kısım ayrıntılara yer verilmiştir. Öztürk çalışmasında bu ayrıntıları ele almıştır.

- 9- Said, Öztürk, "Temettuat Tahrirleri", *Akademik Araştırmalar Dergisi Osmanlı Özel Sayısı*, İstanbul 2000.

Öztürk bu çalışmasında Temettuat Tahrirlerinin oluşum sürecini, Hicri 1256 ve 1261 tarihli sayımın gerekçelerini, bu sayımların düzenleniş biçimini, yazım kurallarını, pratikte ortaya çıkan yazım şekillerini, defterlerin bölgesel dağılımını incelemiştir.

- 10- Salih Aynural, *Tanzimat Dönemi Bursa'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı*, Yayınlanmamış çalışma, İstanbul 1994.

Salih Aynural'ın doçentlik tezi olarak hazırladığı çalışma Bursa Temettuat Defterlerine dayandırılmıştır. Çalışmada çeşitli tablo ve grafikler düzenlenmiş, Osmanlı şehirlerinin sosyal ve ekonomik yapılarını inceleme açısından Temettuat verilerinin zenginliğini göstermiştir.

Aşağıda Temettuat Defterleri'ndeki veriler kullanılarak yapılan çalışmaların bir listesi verilmiştir. Bu liste basılı kitap, basılmamış yüksek lisans, doktora ve doçentlik tezleri, yayınlanmış ve yayınlanmamış makale ve tebliğlerden oluşmaktadır.

Basılı Eserler

AKGÜNDÜZ, Ahmed- Said Öztürk, *Yozgat Temettuat Defterleri I-III*, İstanbul 2000.

AKGÜNDÜZ, Ahmed- Said Öztürk, *Darende Temettuat Defterleri I-II*, İstanbul 2002.

ÇELİK, Gülfettin, *İki Dönemde Bir Kent Gebze*, Gebze 1999.

DEMİR, İsmet, *Kayseri Temettuat Defteri*, c. I-III, Kayseri 1998-1999.

GÜRAN, Tefik, *19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı*, İstanbul 1988

ÖZER, İlbeyi, *Darende, Tanzimat Döneminde Bir Anadolu Şehri*, İstanbul 2000.

ÖZTÜRK, Said, *Tanzimat Döneminde Bir Anadolu Şehri Bilecik*, İstanbul 1996.

- YILMAZ, Ahmet, *19. yy İlk Yarısında Yabanabad Kazası Sosyal ve İktisadi Durumu*, Ankara, ts.
- ÇAKIR, Coşkun, *19. Yüzyılda Bir Anadolu Şehri Niksar (Ekonomik ve Sosyal Yapı)*, İstanbul 2001.
- DOĞRU, Halime, *XIII-XIX. Yüzyıllar Arasında Rumeli'de Sağ Kolun Siyasi, Sosyal, Ekonomik Görüntüsü ve Kozluca Kazası*, Eskişehir 2000.

Basılmamış Tezler

- ADIYEKE, Nuri, *XIX. Yüzyılda Milas'ın Sosyal, Demografik, Ekonomik ve Kültürel Gelişimi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İzmir.
- AKAR, Şevket Kamil, *19. Yüzyılda Edirne Eyaletine Bağlı Ahyolu Kazası'nın Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1991.
- AKYILDIZ, Arslantürk, *19. Yüzyıl Ortalarında Pasinler Kazasının Sosyal ve İktisadi Durumu*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 1997.
- ALBAYRAK, Mustafa, *19. Yüzyılda Şiran Kazası'nın Sosyal ve Ekonomik Durumu (Maliye Nezareti Temettuat Defterlerine Göre, 1260/1844)*.
- AYDIN, Meltem, *Kütahya Sancağı 1261 (1845) tarih ve 8759-8760-8761-8762-8763-8764-8765 numaralı Temettuat Defterleri*.
- AYDIN, Lokman, *Kütahya Sancağı 1261 (1845) tarih ve 8767-8768-8769-8770-8771 numaralı Temettuat Defterleri Transkripsiyonu*.
- AYNURAL, Salih, *Tanzimat Dönemi Bursa'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı*, Yayınlanmamış çalışma, İstanbul 1994.
- BAĞDATLI, Z. Ahmet, *1844-45 Tarihli Temettuat Defterleri Çerçevesinde Tanzimat Dönemi Yozgat Kasabasının Sosyo-Ekonomik Yapısı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2001.
- BAYRAKTAR, Kaya, *Maliye Nezareti Temettuat Defterlerine Göre 1844 Yılında Çorlu, Silivri ve Ereğli Kazalarının Sosyo-ekonomik Durumu*.
- BULMUŞ, Birsen, *Agricultural Structure of The Foça Region in The Midnineteenth Century: An Axamination of The Çift-Hane System And The Big Farms in The Light of The Temettü Defters, 1844-45 (H.1260-61)*, (19. Yüzyılın Ortasında Foça Bölgesinin Tarımsal Yapısı: 1844-45 (H.1260-61) Temettü Defterleri'nin Işığı Altında Çift-Hane Sistemi Ve Büyük Çiftliklerin İncelenmesi), Bilkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 1997.
- COŞKUN, Ahmet, *Maliye Nezareti Temettuat Defterlerine Göre 1844 Yılında Erzurum Ovası'nın Sosyal ve Ekonomik Durumu*.
- ÇORUH, Haydar, *Temettuat Defterlerine Göre Erzurum Şehri (1260-1844)*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 1997.

- DAŞTAN, Kayhan, *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Bayburt Kazası'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı*.
- DOĞAN, Gönül, *Temettuat Defteri Kayıtlarına Göre Karaağaç-ı Yalvaç Kazasında Sosyal ve İktisadi Yapı*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2000.
- DURUKAN, Devrim Topal, *Kütahya Kazası Börekçiler, Ma'ruf, Hisaraltı, Paşam, Şehre Küstü Mahallelerinin Temettuatına Dayanılarak İdari, İktisadi Ve Sosyal Yapı*.
- EKİNCİKLİ, Mehmet, *Temettuat Defterlerine Göre 1261 (1844) Mudurnu Kazasının Sosyo-Ekonomik Yapısı*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 1995.
- ERLER, Mehmet Yavuz, *Ankara Ve Konya Vilayetlerinde Kuraklık Ve Kıtık (1845 Ve 1874 Yılları)*.
- ERSÖZ, Metin, *19. Yüzyılda Cezayir-i Bahr-ı Sefid Eyaletine Bağlı Bayramiç Kazasının Sosyo-Ekonomik Yapısı*.
- FURAT, Ahmet Hamdi, *Temettuat Defterine Göre Üsküp'ün Sosyal ve Ekonomik Tarihi*, İstanbul 2001.
- GÜL, Emine, *XIX. Yüzyılda Makedonya ve Üsküb Kazası (Maliye Nezareti Temettuat Defterlerine Göre 1260/1844)*.
- GÜMÜŞSOY, Süleyman, *Sosyo-Ekonomik Açından 1840 ve 1844 Tarihli Temettuat Tahrir Defterleri Işığında Niksar*, İstanbul Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2002.
- İSMAİLOĞLU, Kubilay, *19. Yüzyılda Silistre Eyaletine Bağlı Mangalya Kazasının Sosyal ve Ekonomik Yapısı*.
- KAPISIZ, Pelin, *Temettuat Defterlerine Göre Denizli'nin Sosyo-Ekonomik Durumu*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 1999.
- KAPLAN, Mesut, *19. Yüzyılda Virancık (Örencik) Nahiyesi'nin Sosyo-Ekonomik Yapısı*.
- KARAKAŞ, Mehmet, *Maliye Nezareti, Temettuat Defterlerine Göre 1844 Yılında Bolu Kazasının Sosyal ve Ekonomik Durumu*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 1995.
- KAŞMER, Ramazan, *19. Yüzyılda Gerede Kazası'nın Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1994.
- KAYA, Alp Yücel, *Temettuat Defterlerinden Bölgesel Bir Ekonominin Dinamikleri: 1845'de Bayındır (İzmir)*, 1998.
- KUZUCU, Kemalettin, *19. Yüzyıl Ortalarında İlbeyli Kazasının Sosyal ve İktisadi Durumu*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 1996.
- KÜÇÜKŞAHİN, İsmail Ethem, *Argıthanı Kazası Şehir Merkezinin Sosyal ve Ekonomik Durumu*.

- ÖZER, İlbeyi, *Temettuat Defterlerine Göre Darende’nin Sosyo-Ekonomik ve Demografik Yapısı (1844)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1999.
- PULLUKÇU, Seyhan, *Edirne Eyaletine Bağlı Hayrabolu Kazası’nın Sosyal ve Ekonomik Durumu (1844)*.
- SARAÇOĞLU, Safa, *1845 Tahrirlerinden Kafirni Kazasının Bir Resmi*.
- SOYLU, Hasbi, *Darende İlçesinin Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum 2000.
- ŞAR, Ercan, *19. Yüzyılda Cezayir-i Bahr-i Sefid Eyaletine Bağlı Çan Kazasının Sosyo-Ekonomik Yapısı*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 1991.
- ŞEKER, Feyyaz, *19. Yüzyıl Ortalarında Kal’a-i Sultaniye Sancağına Bağlı Kumkale Kazasının Sosyo-Ekonomik Durumu*, İstanbul Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2002.
- TIRAŞ, Ramazan, *1261 (1844) Temettuat Defterlerine Göre Kütahya Sancağının Merkez Mahallelerinden Ahi Mustafa, Cedit ve Kadı Şeyh Mahallelerinin Sosyal, Ekonomik ve Demografik Yapısı*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2000.
- TOP, Cahit, *19. Yüzyılda Tire Kazası’nın Sosyal ve Ekonomik Yapısı*.
- TOZDUMAN, Arzu, *Aydın Güzelhisarı’nın Sosyal ve İktisadî Durumu (1844)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1992.
- TÜFEKÇİ, Ahmet, *Kartal ve Beykoz Kazalarının Sosyo-Ekonomik Durumu (Maliye Nezareti Temettuat Defterlerine Göre 1844 Yılında)*.
- ULUSOY, Recep, *19. Yüzyılda Konya Eyaletine Bağlı Burdur Kazasının Sosyal ve Ekonomik Yapısı*.
- USKAN, Tahsin, *Temettuat Defterlerine Göre Kütahya Sancağı Pirlar, Çerçi, Polatbey Ve Cemaleddin Mahallelerinin Sosyoekonomik Ve Demografik Yapısı (1261-1845)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2000.
- ÜNAL, Mustafa, *Socio-Economic Structure Of Safranbolu According To The Temettuat Document (1844)*.
- YALÇIN, Ayhan, *Temettuat Defterlerine Göre Silifke*, Yüksek Lisans Tezi, 2001
- YASAK, Nursen, *XIX. Yüzyıl ortalarında Nif Kazasının Toplumsal ve Ekonomik Durumu*, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 1996.
- YAZICI, Atila, *XIX. Yüzyılda Eskişehir’in Ekonomik Durumu*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 1997.
- YEŞİLYURT, Muhammet Tahir, *Temettuat Defterlerine Göre Kütahya Sancağı Efendi Bula, Hacı İbrahim ve Lala Hüseyin Paşa Mahallelerinin Sosyal ve Ekonomik Durumu (1261-1845)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2000.

YILDIZ, Murat, *XIX. Yüzyılda Temettuat Defterlerine Gjre Kütahya'nın Meydan ve Çukur Mahallelerinin Emlak ve Arazi Durumlarının Değerlendirilmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2000.

YILMAZ, Ahmet, *19. Yüzyılın İlk Yarısında Ankara Sancağına Bağlı Yabanabad Kazası Ve Köylerinin Sosyal Ve İktisadi Durumu*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 1998.

YILMAZ, Belgin, *19. Yüzyılda Bolu Eyaletinin Kocaeli Sancağına Bağlı Şile Kazasının Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 1994.

YILMAZ, Mustafa, *19. Yüzyıl Ortasında Bolu Eyaleti Kastamonu Sancağına Bağlı Kazalardaki Sosyo-Ekonomik Yapı Özellikleri*.

YILMAZ, Şeyma, *XIX. Yüzyılda Bir Anadolu Kenti Eskişehir Kazası'nın Sosyal ve Ekonomik Durumu (Maliye Nezareti Temettuat Defterlerine Göre, 1260/1844)*.

Makaleler

AKAR, Şevket Kamil, "19. Yüzyılda Edirne Eyaletine Bağlı Ahyolu Kazası'nın Sosyal ve Ekonomik Yapısı", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı 120, İstanbul 1999.

ADIYEKE, Nuri, "Temettuat Sayımları ve Bu Sayımları Düzenleyen Nizamname Örnekleri", *OTAM*, sayı 11, Ankara 2000.

BAŞARAN, Mehmet, "Tire'de Bulunan Camiler, Temettuat Defterlerine Göre Görevliler ve Mal Varlıkları", *75. Yıl Özel Sayısı*, Cilt 3, Sayı 8, Yıl 1998, İzmir.

CEZAR, Yavuz, "18 ve 19. Yüzyıllarda Osmanlı Taşrasında Oluşan Yeni Malî Sektörün Mahiyet ve Büyüklüğü Üzerine", *Dünü ve Bugünüyle Toplum ve Ekonomi*, Sayı 9, İstanbul Nisan 1996.

DEMİR, İsmet, "Temettuat Defterleri'nin Önemi ve Hazırlanış Sebepleri", *Yeni Türkiye Dergisi Osmanlı Özel Sayısı I-XII*, Ankara 1999.

EGAWA, Hikari, "The Tanzimat Reforms and Provincial Society: Analysis of the Temettuat Defteri in Balıkesir District (1840) from the Viewpoint of Land Possession" (written in Japanese), *The Toyo Gakuho*, Vol. 79, No. 2, 1997, pp. 01-029.

GAZEZ, Müzeyyen, "Hicri 1260-1261 (1844-1845) Tarihli Bergama Temettuat Defterlerine Göre Bergama'nın 19. Yüzyılda Durumu", *Bergama Yakın Tarihi*, (Bildiriler-Tartışmalar), 9 Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, ts.

GÖÇMEN, Muammer, "Tanzimat Sonrası Osmanlı Şehirlerinde Sosyal ve İktisadi Yapı: Isparta Örneği", *Yeni Türkiye Dergisi Osmanlı Özel Sayısı*, c. 5, Ankara 1999.

GÖKAÇTI, Mehmet Ali, "Maliye Nezareti Temettuat Defterlerine Göre 1845 Yılında Selânik", *Tarih ve Toplum*, Aralık 1997, sayı 168.

- GÜRAN Tevfik, “19. Yüzyıl Temettuat Tahrirleri”, *Osmanlı Devleti’nde Bilgi ve İstatistik*, Ankara 2000.
- GÜRAN, Tevfik, “Ondokuzuncu Yüzyıl Ortalarında Ödemiş Kasabası’nın Sosyo-Ekonomik Özellikleri, *İÜİF, Ord. Prof.Dr. Ömer Lütfi Barkan’a Armağan Özel Sayısı*, İstanbul 1985.
- GÜRAN, Tevfik, “Osmanlı İmparatorluğunda Ondokuzuncu Yüzyıl Ortasında Bir Kırsal Bölgede Ekonomik ve Sosyal Yapı: Filibe Sancağı’nın Koyuntepe Nahiyesi’ne Bağlı Dokuz Köy Üzerine Yapılmış Bir Karşılaştırma Çalışması”, *19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı*, İstanbul 1998.
- GÜRAN, Tevfik, “Osmanlı Tarım Ekonomisi, 1840-1910”, *İÜİF, Türk İktisat ve İhtimaiyat Tarihi Araştırmaları Merkezi, Türk İktisat Tarihi Yıllığı*, Yıl 1987, Sayı 1, İstanbul 1988.
- GÜRAN, Tevfik, “Ziraî Politika ve Ziraatte Gelişmeler, 1839-1876”, *150. Yılında Tanzimat*, Ankara 1992.
- IŞIK, Şevket, “Tarihsel Coğrafya Açısından Temettuat Defterlerinin Değerlendirilmesi ve Aşağı Akçay Havzası Örneği”, *Ege Coğrafya Dergisi*, sy. 10, İzmir 1999.
- KÜTÜKOĞLU, M.S., “İzmir Temettu Sayımları ve Yabancı Tebaa”, *Bellekten*, c. LXI-II, sayı 238.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat, “Osmanlı Sosyal ve İktisadi Tarihi Kaynaklarından Temettu Defterleri”, *Bellekten*, LIX/225 (1995).
- ÖZÇELİK, Selahattin, “Temettuat Defterlerine Göre İnay ve Çevresinde İktisadi ve Sosyal Hayat”, *25-27 Ekim 2001, 21. Yüzyılın Eşiğinde Uşak Sempozyumu*, C. 1, s. 259-275.
- ÖZÇELİK, Selahattin, “XIX. Yüzyılda Honaz Kazasında Sosyal ve Ekonomik Hayat (Temettuat Defterlerine Göre)”, Denizli 1999.
- ÖZDEĞER, Mehtap, “19. Yüzyılda Uşak Şehrinde Ekonomik ve Sosyal Hayat”, *25-27 Ekim 2001, 21. Yüzyılın Eşiğinde Uşak Sempozyumu*, C. 1, s. 231-258. Düzeltilmiş yeniden basımı, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı 140, İstanbul 2002.
- ÖZTÜRK, Said, “Konya Temettuat Defterleri”, *Uluslararası Kuruluşunun 700. Yıl Dönümünde Bütün Yönleriyle Osmanlı Devleti Kongresi 07-09 Nisan 1999*, Konya 2000.
- ÖZTÜRK, Said, “Temettuat Tahrirleri”, *Akademik Araştırmalar Dergisi Osmanlı Özel Sayısı*, İstanbul 2000.
- ÖZTÜRK, Said, “Uşak’ın Sosyal ve Ekonomik Tarihinin Mühim Bir Kaynağı Uşak Temettuat Defterleri”, *21. Yüzyılın Eşiğinde Uşak Sempozyumu (25-27 Ekim 2001)*, c. 1, İstanbul 2001.
- ÖZTÜRK, Said, “XIX. Yüzyılda Söğüd’ün Sosyo-Ekonomik Yapısı”, *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, Ekim 1995, sayı 106.

- ÖZTÜRK, Said, "Osmanlı Döneminde Konya Ekonomisine Dair Gözlemler", yayınlanmamış metin.
- SERİN, Mustafa, "Osmanlı Arşivinde Bulunan Temettuat Defterleri", *Başbakanlık I. Milli Arşiv Şurası 20-21 Nisan 1998*, Ankara 1998.
- ŞENER, Abdullatif , "Tanzimat Dönemi Osmanlı Vergi Reformları", *150. Yılında Tanzimat*, Ankara 1992.
- ŞENER, Abdullatif "Osmanlı Mali Düşüncesinin Çağdaşlaşması", *Tanzimat'ın 150. Yıldönümü Uluslararası Sempozyumu*, Ankara (31 Ekim- 3 Kasım 1989), Ankara 1994.
- ŞENER, Abdullatif, "Tanzimat Dönemi Osmanlı Maliye Politikaları", *Tanzimat'ın 150. Yıldönümü Uluslararası Sempozyumu* (Bildiriler) 25-27 Aralık 1989, Ankara 1991.

The use of Temettuat registers in Ottoman Studies

Said ÖZTÜRK

Abstract

This article aims to discuss the use of *temettuat* registers in the Ottoman studies. Since the *temettuat* registers were opened for academic research in 1988, the number of studies that are based on these registers has increased enormously. The works of Professor Tefik Güran have played pioneering role in this regard. The *temettuat* surveys were implemented within the geography where Tanzimat reforms were applied. Therefore, these registers include crucial information on the social and economic history of 19th century Ottoman Empire. Since the main purpose of these surveys were the reforms in taxation system; data concerning the local personalities, their wealth, annual revenues and the amount of money to be paid as tax, come to the forefront. This article includes a list of provincial *temettuat* registers and concludes with a detailed bibliography on studies based on *temettuat* registers.